

יוסק'ה יריב (ריבקינד) ז"ל (דצמ. 1923 – דצמ. 1998) מוקדש לזיכרו של מפקד וחבר לדרך

מאת: יהודה בן-צור, קיסריה 2000

בנתיבי ההעפלה והרכש

ב- 1995 סיימתי עבודת מחקר על 'נורה', אונית הרכש הראשונה - שפרצה את ההסגר הימי הבריטי ב-1 באפריל 1948 והביאה את משלוח הנשק הצ'כי הראשון במלחמת העצמאות - אותה הקדשתי לזכרו של בנימין "בן" ירושלמי ז"ל, מלווה האוניה.

במחצית דצמבר 1998 פניתי לארגון חברי 'ההגנה' והצעתי לסיים את שנת ה-50 להקמת המדינה במפגש הנצחה ל 'נורה' ואחיותיה, שהנשק שהביאו הציל - לדברי בן-גוריון - את מדינת ישראל עוד בטרם הוכרז על הקמתה. בעת הכנת הפנייה חשבתי לעצמי, בצער, שרוב גיבורי הפרשה הלכו כבר לעולמם. התנחמתי בכך שיוסק'ה, שנטל חלק פעיל ברכישת האוניה והכנתה בנמל ונציה, הוא אולי המקור היחיד שנותר היכול להעיד, "אחד על אחד", על קטע מסיפורה של 'נורה'.

כמה ימים לאחר מכן, עוד לפני שקבלתי את האישור לקיום המפגש, הלך גם יוסק'ה מאתנו.

כמי שצעד עם בן ויוסק'ה בנתיב שהוביל להקמת המדינה - שניהם המשיכו לאחר מכן את פעילותם ב"מוסד" - אני רואה זאת כחובתי, להקדיש את המפגש המתוכנן להיערך באביב תשנ"ט, לזכרם (15.4.99).

מפעל ההעפלה – פלי"ם

את יוסק'ה פגשתי לראשונה באביב 1946 בבסיס הפלי"ם בקיסריה. אני, כחניך בקורס מפקדי סירות מס' 6 שעמד לפני סיומו, ויוסק'ה, מ"מ ותיק ובעל ניסיון קרבי בפלמ"ח, שמונה למפקד הקורס ובסיומו החליף את אברהם זכאי כמפקד הפלוגה.

בשעתו התעוררו בלב רבים מאתנו תהיות על מינוי "עכבר יבשה" לפקד על "זאבי-ים". אך לימים, הבנתי את השיקולים, שככול הנראה הדריכו את מטה הפלמ"ח:

א. הפלי"ם היה חלק אינטגרלי של הפלמ"ח, "בשר מבשרו" ובאותה שנה, 1946, הוא עמד בראש המאבק הצמוד להעפלה, לרבות במבצעים בעלי אופי "יבשתי" כגון, 'ליל הרכבות' וההתקפות על משטרות החופים בגבעת אולגה, סידנא עלי ומחנה המשטרה הממונעת בכפר ויתקין.

ב. מחסור ב'מלווי אוניות' עקב הגידול בממדי ההעפלה - 22 אוניות שהגיעו לחופי הארץ במהלך 1946

בכירי הפלי"ם העדיפו לשרת במפעל ההעפלה כ'מלווים' במקום לשרת בארץ, ומאידך מ"מים רבים בפלמ"ח שאפו להצטרף למעגל הפעילות במסגרת זו והצטרפו לפלי"ם: חברי פלמ"ח כמו שאול ביבר, חיים גורי, מיכה פרי ואחרים, שיועדו לתגבר את מערך ארגון המעפילים באוניות.

בתקופת הפיקוד של יוסק'ה, שנמשכה למיטב זכרוני כ-9 חודשים, נמשך תהליך גידולה של הפלוגה. בנוסף להיערכויות המתסכלות להורדת מעפילים, נפתח בסיס בקיבוץ מעברות, נערך קורס השתלמות למפקדי סירות בקיסריה (שרוב חבריו נעצרו ב'שבת השחורה' ונכלאו לכמה שבועות ברפיח), נפתח קורס מפקדי סירות מס' 7

(שמטעמי ביטחון פוצל לנוה- ים ולמכמורת), נערך קורס מ"כים מיוחד לימאי הפל"ם בהרי אפרים, נקלטה הכשרה מגויסת בנוה- ים, ובסוף השנה נפתח קורס חובלים ד'.

תעסוקה "מעל לראש".

כחיך באחדים מהקורסים הנ"ל, לא הייתי, בהגדרה, במעגל הקרוב למ"פ, ולא יכולתי לעמוד מקרוב על סגנונו הפיקודי של יוסק'ה.

ואולם שני אירועים בהם עמדנו "צמודים" אחד לשני, זכורים לי בבהירות:

א. בליל 16 באוגוסט 1946 הצליחה הספינה 'עמירם שוחט' לפרוץ את ההסגר הבריטי ולהגיע לבסיס בקיסריה. השתתפתי בהורדת המעפילים כחותר באחת משלושת הסיירות שנטלו חלק במבצע. בתוך פחות משעה הושלמה המלאכה. כשחזרתי לחוף ב"נגלה" האחרונה, קיבל אותנו יוסיקה בחיבוק חם, ולפתע הוא קפץ באוויר וביצע סלטה מושלמת. לדעתי, הייתה זו דרכו לפרוק את התסכול המצטבר על 13 האוניות, שנתפשו קודם לכן. ה- 13, מספר המזל של הפלוגה, עמד לה במקרה זה.

ב. כחודש לאחר מכן, נערכנו בקיסריה להורדה נוספת. בפעם זו, הוטל עלי לפקד על חוליה, שנועדה למנוע גישת צבא או משטרה לאזור ההורדה. את ההנחיות קבלתי אישית מיוסיקה: "עליכם להציב מארב בצומת המוליכה מכביש חדרה-חיפה לקיסריה ולמנוע באש מעבר כלי רכב". הצטיידנו בסטנים ורימונים ויצאנו לדרך. אודה על האמת, אז כהיום, אני חושב שהייתה זו משימת התאבדות, משום שבפרדס חנה חנתה פלוגת 'נושאי ברן' בריטית. כמה רגעים לאחר שיצאנו משערי הקבוץ, השיג אותנו רץ פלוגתי שהודיע על בטול הפעולה - אונית מעפילים נוספת נתפשה מחוץ למים הטריטוריאליים.

מפעל הרכש

המובא בקטע זה, מבוסס על עדותו של יוסק'ה מה- 17.4.94 ושיחת הבהרה, שקיימתי אתו:

רקע. בתחילת ינואר 1948, חתם אהוד אבריאל על עסקת הרכש הראשונה עם הצ'כים. באותה עת הוטל על שלוחת 'המוסד לעליה ב' באיטליה לרכוש כלי שייט להובלת המשלוח, שכלל 4,500 רובים ו- 200 מקלעים על תחמושתם.

המשלוח הגיע לנמל שיבניק ביוגוסלביה בתחילת מרץ ואוניה – אין!

בצר לו ובלחץ כבד מנשוא של בן-גוריון, החליט אהוד לטפל גם ברכישת אוניה, ולצורך זה הוא נעזר בשלוחת מערכת הרכש באיטליה.

וכאן נכנס לתמונה יוסק'ה. דבריו:

אני הייתי שותף למעשה של 'נורה'. בתוך כל הסיפור על 'נורה' צמח... עוד סיפור... מלחמה גדולה בין עדה [סרני, הממונה על שלוחת 'המוסד' באיטליה] לאפרים אילין [סוחר פרטי שהופעל ככיסוי לרכישת 'נורה' והכנתה בנמל ונציה]... יהודה ארזי במלחמה הזו לא היה... העניין היה... שכול אוניה שנקנתה ע"י מנגנון 'המוסד', הבריטים איכשהו היו יושבים עליה... כאשר הגענו לעניין הזה בימים הכי קריטיים של המלחמה... נודע לנו שאהוד אבריאל רכש נשק בצ'כיה... שהוסע ברכבת ליוגוסלביה ושם הוא חיכה לאוניה שאנחנו נשגר מאיטליה. אז הייתה סכנה גדולה... לנצל את המנגנון שקנה אוניות לעליה ב'... מפני שהיה ברור שהבריטים יעלו גם על האוניה הזאת וזאת סכנה שלא יכולנו לעמוד בה... אז לכן פנינו לאפרים אילין שהיה סוחר פרטי... קונה... ושוכר אוניות... והצענו לו... לרכוש אוניה על שמו בכיסוי שלו בלי כול קשר עם מנגנון ישראלי או יהודי... בספרו "על החתום" הוא מספר, בהסתמך [כביכול] על דבריו... שאני אמרתי שאנחנו חשדנו מחדירה של הבריטים ל'מוסד'. יכול להיות, אבל אין שום הוכחה. זה הכעיס נורא את עדה סרני והיא עלתה עליו בשצף קצף ואני מצאתי את עצמי בין שניהם..."

מנהל הרכש באיטליה היה מוניה מרדור. הוא מינה אותי להתלוות לאילין בדרכנו לווניציה ששם היה צריך לקנות את האוניה ולשגר אותה ליוגוסלביה... ואז התחילה פרשה של מו"מ עם כול מיני סוחרי אוניות... אילון שלט בחמש-שש שפות... סוחר ממולח... ואני הייתי עד למו"מ... כאשר אהוד אבריאל שלח מצ'כיה גם איש מטעמו את חנן גיא... ושינוי היינו על יד אילין ובסוף הגענו... ל'נורה' שאותה הוא רכש... אונית עץ במצב די טוב. אחרי שגמרנו את כול ההכנות העלינו עליה... מלווה... ביום האחרון, איש בשם בנימין ירושלמי... שעבד אתי [אחר כך] הרבה שנים ב'מוסד' בחורצ'יק שידע איך להחזיק אותם [את הצוות האיטלקי]... הייתה דממת אלחוט מהרגע שהיא יצאה, סוכם שהיא לא מתקשרת.

כשהאוניה הפליגה חזרתי למילנו ודווחתי למוניה. אני אז הייתי מפקד בדרגת מ"פ בפלמ"ח והתחיל לחץ... שמועות על התנגשויות עם ערבים ואני [אמרתי] שאני רוצה לחזור לארץ. ואז מוניה אמר לי: אתה לוקח את ה-Bill of Lading [ניירות המטען] של האוניה... ושלה אותי לרומא ושם נפגשתי עם אהוד שסיפר לי פרטים... מה כולל המטען ומוניה לווה אותי לשדה התעופה... נסעתי ב-T.W.A שטסה לקהיר ות"א... הגענו ללוד אבל הדרך לת"א הייתה בעייתית... נסעו רק במשוריינים ואז שלחו מטוס. הטייס היה פיני בן-פורת, מראשוני הטייסים של הפלמ"ח... הוא הטיס מטוס קטנטן... את הדרכונים היו בודקים אז בירידה מהמטוס... אני זוכר שירדתי ומשמאלי עמד בריטי ומימיני עמד שוטר יהודי. אתה קופשטיין? אז היה שמי קופשטיין [אבינועם, 'גדעוני']... בוא אתי.. והוא הוביל אותי לידיים של פיני [פנחס זזה, הממונה על יח' הרכש].

הם רצו לשמוע פרטים איפה האוניה... מפני שלא היה קשר וכולם היו אחוזי חרדה... מסרתי את כול מה שהיה... והתייצבתי ב'בית האדום' [מפקדת ה'הגנה']... פיני אמר לי: אדוני, עכשיו, תפקידך לשבת על גג הבית ולצפות עם משקפת... וברגע שאתה רואה את האוניה, לדווח... אז אי עמדתי ככה... שלושה ימים עם המשקפת... עד שראיתי אותה... הבריטים עצרו אותה... והירשו לה להמשיך בדרכה.

שבוע לפני [מבצע] נחשון... [הסנונית] הראשונה. ואז קפצנו למכונית... כאשר הגענו לנמל, אז בנימין עם רב החובל ירדו לנמל בסירה... ואז רצנו אחד לקראת השני ושמחנו".

ואני אז עוד הייתי רק מחזר של אשתי ואמרתי לה בואי ניסע... נתנו לי מכונית לבלות את הכמה ימים חופש... ונראה דבר יפה. נסענו לשרונה... שם עמדו יחידות של גבעתי.. בכל מיני פינות... פורקים ארגזים ועומד אחד ומסביר. שניים שלושה מנקים את הנשק מגריז... בזאת גמרתי את הסיפור של 'נורה'.

אחרי הגעת 'נורה' הוצבתי לפלמ"ח, ואמרו לי אתה תהיה מג"ד.